

KOVÁCS JÁNOS KARMESTER
MEGSZÁLLOTTSÁGRÓL, A MUZSIKUSOKKAL KÖZÖS MUNKÁRÓL ÉS
AZ ÉLTETŐ ZENÉRŐL

Kovács János
(filharmonikusok.hu)

Úgy véli, a karmesteri szakma egyik legnagyobb nehézsége, hogy az ember sokkal kevesebb visszajelzést kap, mint egy zenekari zenész vagy énekes, ezért is örül annak, hogy nem tart három lépés távolságot a muzsikusoktól. Így a zenészek bármikor odaléphetnek hozzá, hogy elmondják saját meglátásukat vagy akár kritikájukat a munkával kapcsolatban. Ezzel él is szinte az összes hazai zenekari tag, hiszen Kovács Jánossal mindig örömmel muzsikálnak, ő pedig szívesen lép fel mindenütt, mindegyik együttessel. A közös alkotásban hisz, abban, hogy a próbák során a zenészekkel együtt kell dolgozniuk azon, hogy a szerző szellemében szólaljanak meg a művek. A dirigens hozzáteszi azt is, hogy ma az előadóművészet egyik legnagyobb rákfenékjének azt tartja, hogy egyre többen csak a YouTube-on hallgató zenét másolják, ahelyett, hogy megkeresnék a saját zenei megoldásaikat. Meg akarják spórolni a munkát, a tanulást, pedig a dirigens azt vallja, arra még az általa pályán töltött, fél évszázad után is szükség van.

- Ötvenhét esztendővel ezelőtt lett a konzervatóriumban Ábrahám Mariann növendéke. Mi volt, amit tőle lehetett megtanulni?
- Megszállottja maradt a zenének egész életében, haláláig megőrizte az órá jellemző állandó lobogást, ifjonti lelkesedést. Ebből nagyon sok átragadt rám is, óriási hatást gyakorolt rám a maximalizmusa, az, ahogyan a zenéhez viszonyult. Mindkettőnknek Szvjatoszlav Richter volt az előadóművészi példaképe, s Mariann sokat terelgetett a konzervatórium alatt. Azt mondogatta, hogy túlságosan jelen vagyok aggyal, többet kellene az ösztönökre, a fizikumomra bízni. Egyszer ezért úgy kellett eljátszanom egy Chopin-etűdöt, hogy közben felolvastam az Esti Hírlapot... Biztos, hogy segített, azonban nekem nincsenek elég ügyes ujjaim ahhoz, hogy valóban jó zongorista legyek. Mariann-nal a konzervatórium alatt szoros kapcsolatban álltunk, ami lazábbá vált, amikor a karmesterképzőre kerültem, de akkor is figyelt rám. Aztán megnősültem, Sudlik Mária¹ lett egész életre a párom.

¹ [Sudlik Mária - Parlando](#)

A 30. jubileumi Walkür-előadás után Sudlik Mária és Kovács János
(papageno.hu)

Hét esztendővel ezelőtt vesztettem el, majd előkerestem Mariann számát, s utána sokat voltunk együtt, örömmel hívtam meg a hangversenyeimre is. Egészen a nemrég bekövetkezett haláláig remek volt az ítélőképessége, a lényeglátása. S ő is azt vallotta, amit én, hogy zene nélkül nem élet az élet. Ráadásul a zene nagyon sok űrt is kitölt... Ahogy haladok előre a korban, egyre jobban beleszeretek egy-egy remekműbe, s az ezekkel folytatott munka átsegít az egyedülléten és más dolgokon is. Mert hiába ismeri, játszotta az ember az elmúlt évtizedek során a darabokat, mindig akad bennük újabb és újabb felfedeznivaló.

- Perényi Eszter legutóbbi beszélgetésünk során azt fejtegette, a legnagyobb gondnak a növendékeknél azt tartja, hogy már mindezt készen várják, a YouTube-felvételeket utánozva egyre kevésbé dolgoznak a saját olvasatukon...
- Én magam is ezt tartom ma az előadó-művészet legnagyobb rákfenéjének, hogy tényleg sokan csak a felvételeket utánozzák... Akad, aki még a zenekari szólamát is így gyakorolja, ami pedig semmi jóra nem vezet, s megöli az egyéni kezdeményezőkészséget. Akkor kel valóban életre egy darab, ha a próbán együtt dolgozzuk ki, hogy mit és hogyan kell előadni. Persze sajnos már egyre ritkábbak az olyan teátrumok, ahol annyi próba áll rendelkezésre, amennyivel – ahogy Sudlikom mondta – az ember belakhatja a darabot...
- Ön azért mindig arra törekszik, bármelyik együttessel is muzsikál, hogy minden zenész azt érezze, ‘belakja’ a műveket.
- A muzsikuskollégáim látják rajtam, hogy mennyire megveszekedetten töreksem a szerző szellemében tolmácsolni a műveket, s ezért ők is megpróbálnak mindent. Valamennyi zenekar, amellyel együtt dolgozom, elképesztő fejlődésen ment keresztül az elmúlt évek során. A próbák során fel kell mérni, mit jelent a darab a számunkra, miként akarjuk megközelíteni, és akkor, ha a hangszer nincs útjában a muzsikusnak, meg tud szólalni a mű.

[Próba Kovács János karmesterrel - Nemzeti Filharmonikusok \(2:31\)](#)

Sajnos nagyon jó zenészek is le tudnak sülyedni addig, hogy csupán a hangokat játsszák el. Elképesztő élmény volt negyedszázaddal ezelőtt, amikor Sass Sylvia elvitt dirigensnek a japán turnéjára, a hotelszobában ülve karácsonykor kapcsolgattam a tv-t, s megtaláltam az NHK Szimfonikus Zenekarának koncertjét, amelyet Jiří Bělohlávek dirigált. Beethoven IX. szimfóniáját adták elő, s bár minden hang megszólalt, ahogy kell, mégsem volt semmi értelme az előadásnak... Aztán egy héttel később ugyanennek az együttesnek egy másik hangversenyét is felfedeztem a tv-ben, Eliahu Inbal vezényletével, Mahler IX. szimfóniáját játszották, de olyan elképesztően jó produkció volt, amelyet korábban még nem hallottam! Nem mindegy hát, mire ösztökéli az együttest a karmester... Alapvető szükséglet ugyanis koordinálni a művészek munkáját. Ráadásul a dirigensnek rálátása van – a partitúra segítségével – arra, amit esetleg a zenészek nem látnak, hiszen csak a saját szólamukra koncentrálnak. Nagy tapasztalatom van már a téren, hogy figyeljek az akusztikára, mert olyan helyeken próbálunk sokszor, ahol a zenekar egy része nem hallhatja a másikat. A Rádió Hatos stúdiójában például olyan messze ül a trombita és a harsona, hogyha csupán a fülük után fűjnának, akkor mindig elkésnének... Az alap az, s ezt gyakorta mondogatom, hogy amelyik karmester azt érzi – személyiségzavarból kifolyólag –, hogy fölötte áll az együttesnek, az sosem jut sokra... A dirigensnek az a dolga, hogy koordinálja a munkát, s ha emellett akad még olyan gondolata, amivel a zenekar közelebb jut a műhöz, az már kész nyereség.

- Önnek azért akad néhány...
- Addig foglalkozom a darabbal, amíg magától kialakul bennem egy elképzelés, ami aztán lehet, hogy az első próbát követően teljesen mássá válik... Nyereség egyébként az, ha karmesterként zongorázni is tud az ember. Így, ha egy darabot tanulok a szólistáimmal, akkor nem dirigálni kezdek, hanem a hangszer mellé ülve kísérem őket. Amíg játszom, figyelem, hogyan formálnak, énekelnek. S gyakorta elcsodálkozom, hogy sokkal jobb zenei elképzelésekkel adják elő a művet, mint amire én korábban, a kottát olvasva gondoltam. Az is sokat segít egy koncert előtt, ha az est szólistájával is ily módon beszéljük át, játsszuk össze az előadandó darabot, így az első próbán, amikor már a zenekar is jelen van, sokkal hamarabb megtaláljuk a közös hangot. A zenészeknek is jelentős támasz lehet, ha nemcsak a zenei frázisokról beszélek, hanem a szerzőkről, a mű születéséről is elmondok néhány gondolatot. Az Operaházban van egy kiváló fagottos, akinek nagyon nehéz szólója van az Elektrában, lehetetlen ritmusokkal. Miután elmeséltem neki, hogy a játéka közben mi történik a színpadon, miről is szól pontosan az adott jelenet, utána ezzel a tudással boldogan küzdött meg a zenei nehézséggel. Az árokból ugyanis

nem látni, mi történik a pódiumon, a hátuk mögött, bár a kottában szereplő színpadi utasítások azért segíthetnek. Hozzám a próba szüneteiben sok muzsikus jön oda, hogy elmondja a vélekedését egy-egy részletről, és ennek tényleg örülök, mert más fejjel gondolkodnak, mint én, s igazán izgalmas elképzelésekkel állnak előm. Ilyenkor hálát adok az égnek, hogy nem tudtam megfogadni kiváló pályatársam, Lukács Ervin tanácsát, aki azt mondta, tartsam meg a három lépés távolságot a zenészekkel. De nekem nem olyan a természetem. Úgy gondolom, hogy a zenélésben a muzsikusokkal egyenrangú társak vagyunk. Rendszeresen megfordulok szinte minden hazai zenekarnál, s a tapasztalataim szerint mindenki nagyon sokat fejlődött az eltelt esztendő alatt. Sok fiatal művésszel is koncertezem, s mindig azt tartom szem előtt én is, amit Kocsis Zoltán nyilatkozott, hogy versenyművek karmestereként – még ha nem is ért vele mindig egyet – a szólista elképzeléseit kell követni. Valóban muzsikustársak vagyunk, s nem diktátorként kell a dirigensnek mindent diktálnia.

- Meglepett, amikor egy interjúban azt olvastam, hogy még ma is, ennyi évtized elteltével is lámpalázás a fellépések előtt.
- Amikor egy darab annyira magával ragad, hogy minden más eltűnik, akkor nagyon kishitűvé válok, mert az jár a fejemben, hogyan fogok tudni ennek megfelelni... Kiválóak a szólisták, a kórus, a zenekar, elképesztő a kompozíció, nekem csak élnem kell a lehetőséggel, s vajon tudok-e... S akárhányszor veszek elő egy-egy darabot, a tanulás során mindig felfedezek valamit, karácsonykor például egy korszakalkotó remekművet, Beethoven IX. szimfóniáját vezényelhettem. Az ezzel való munka megtöltötte az ünnepeket, ugyanis most csak nyolcadjára vagy kilencedjére vezényelhettem ezt a darabot.
- Meglep ez a szám, sokkal többre gondoltam... Ezek szerint akadnak még jócskán olyan művek, amelyek teljesen újak?
- Ó, temérdek! S különleges újdonságok szintén akadnak, a Rádiózenekarral nemrég Muszorgszkij Éj a kopár hegyen című művének szerzői változatát játszottuk, ez még nem szerepelt eddig a repertoáron. Három esztendeje várom, hogy a Missa solemnist előadhassuk, sajnos most is elmaradt ez a produkció, mert az egyik résztvevő kórus lemondta.

[Savaria Szimfonikus Zenekar - Kovács János - Borbély László - Bartók: I. zongoraverseny \(26:44\)](#)

[Savaria Szimfonikus Zenekar - Haydn és Bartók Kovács Jánossal \(1:19:30\)](#)

Haydn: d-moll „Lamentáció” szimfónia Nr. 26; Bartók: III., E-dúr zongoraverseny; Veress Sándor: Threnos – in memoriam Bartók Béla; Haydn: d-moll szimfónia, Nr. 80
Szólista: Borbély László (zongora), vezényel: Kovács János

De játszom Bartók III. zongoraversenyét is Borbély László barátommal, s Veress Sándor Bartók halálára komponált darabja is újdonság. Debussy La Damoiselle élue (A kiválasztott hölgy) című kantátáját ugyancsak először dirigálhattam ősszel. S annyi érdekes, izgalmas kompozíció akad még, amelyet még nem vezényelhettem! Karácsonykor meglátogattam Sass Sylviát, s most ismét emlegette, hogy annyi klasszikus mű mellett élete egyik nagy élménye volt Schreker Der ferne Klang című operájának előadása... Erdélyi Miklós, aki példaképem volt, mindig mondogatta, hogy Richard Strauss kora tele volt elképesztő zeneszerző fenomenokkal, csak mind a német komponista árnyékába kerültek. Ezért is beláthatatlan a felelőssége a téren az előadóművészeknek, hogy mit tűznek műsorra, mit fedeznek fel.

Kovács János
(opera.hu)

- Ön mit tűzne szívesen műsorra?
- Ahogy már egy korábbi beszélgetésünkben is említettem, még nem adtam fel azt a tervemet, hogy egyszer dirigálhassam Debussy Pelléas és Mélisande című operáját. Rajongok a darabért, már ezért a műért érdemes élni! Imádom Britten is, eddig két operáját vezényelhettem, örülnék egy új kompozíciónak. Ahogy Franck Les Béatitudes-jét is szívesen tűzném műsorra. Régóta várom már, hogy Liszt Krisztus oratóriumát húzás nélkül vezényelhessem, mert elképesztő a zsenialitása. Egyszer a János passiót is vezényelhettem, idén március végén sorra kerül a Máté passió is, Déri András barátom rezidenciáján, a Pasaréti Ferences templomban. A zeneirodalom elképesztő gazdagságú, s én még tele vagyok kíváncsiság...

Réfi Zsuzsanna